

РОДОВАТА МАРТЕНИЦА

Думите на баба Рада Илиева

- Нали ги знаеш онез мартеници, дето всяка година ги изваждаме от шкафове и ракли, после ги поизтупваме и пак ги прибираме? Едни такива по-едрички и мърляви.

- Като оная, дето виси на портата ли?

- Като нея. Сега ще ти разкажа за един стар обичай по тоя край точно с тях.

Някога всяка къща си имала мартеница. Естествено, домашната мартеница била голяма и все от вълна. Прибързвали ѝ и хлопки, и подкови, и мъниста... Приличала на онези пискюли, дето все още ги кичат по циганските коне. Та тез мартеници се именували Родови. Когато детето порасне и напусне дома, за да си направи свое семейство, на Баба Марта се прави обред.

Старата родова мартеница и една нова се носят от родителите в новия дом на рожбата им и се връзват една до друга. Двете мартеници остават заедно през първата година, за да се предаде паметта, обичта и силата на рода. И се прибират заедно.

На другата година отново заедно се окачват вкъщи. Когато видят щъркел, младите взимат старата родова мартеница и я връзват задължително на плодно дърво, за да даде плод обичта им. Новата мартеница остава при тях, за да се грижат за нея и да я предадат на рожбите си.

- А старците без мартеница ли остават?

- Не. Старата родова мартеница винаги се откупува от младите с нова, за да им донесе нова сила в старините им.

Това е един от най-дългопаметните български обреди. Тука още го правим, знам още поне три места. И мойта мартеница чака син ми да се прибере...

- И ние си имаме вкъщи една стара мартеница. Откак се помня, майка ми все нея вади и я закача на прозореца в кухнята.

- Видя ли? Пък като се ожениш, Райно, майка ти ще ти я даде на теб в новата къща.

- Дано...

- Чакай да ти разкажа приказката за Марта Вещицата...

ПИЖО, ПЕНДА И ВЕЩИЦАТА

Имало едно време една баба. Марта я викали. Цялото село знаело, че била вещица. Един ден при нея отишла бяла Пенда.

- Бабо Марто, мъка имам. На сърце ми лежи левент юнак. Искам го!
- А той иска ли те, Пендо?
- Исква ме, бабо, всеки ден хабер ми праща.
- Че той дека е, твойт юнак?
- На война е, бабо, за България се бие, зад девет земи - в десета.
- Ами като го толкоз искаш, ще го чакаш, Пендо. Ако тебе, с години.
- Страх ме е, бабо, че ще погине. Люта битка го чака. Дошла съм амулет да му правиш. Жив при мен да го върнеш.

Погледала баба Марта девойката, хубаво в очи и надзърнала. И всичката ѝ обич видяла.

- Как го викат твой юнак?
- Пижо го викат, бабо. Моят Пижо - прошепнала бяла Пенда.
- Утре искам рано да дойдеш и да ми донесеш ябълкова фиданка - занареждала баба Марта. - Ей тука, на тая поляна, искам да я посадиш. На три пълни месечини ще идваш под нея да спиш и песен обична ще ѝ пееш.

Хукнала Пенда да се прибира. На сутринта заръката изпълнила. Яка фиданка донесла и сам-самичка я посадила. Три месечини Пенда огрели. Три пълни луни гласа ѝ слушали, Обична песен да пее за своя юнак Пижо.

- И сега, бабо Марто, какво иде ред да сторя?
- Сега, чедо, ще чакаш. Цяло лято, есен и зима. И когато пукне пак пролет, пак тука ще дойдеш, под твойта си фиданка.
- Ей тъй, само да чакам?! А пусто сърце ми плаче, тежко ми е, бабо Марто! Място не си намирам. Ще го бъде ли моя Пижо?
- Искам да си идеш дoма, да земеш овча вълна, чиста! От нея ще си направиш постеля и нощите там ще прекарваш. Ако сълзи ти дойдат да плачеш, във вълната да ги попиваш. Ако песен мъчна ти дойде в душата, във вълната ще я изпяваш. Една нишка ще изпридаш сутрин и вечер с капка кръв ще я поливаш. При мен като дойдеш напролет, едно бяло кълбо прежда да носиш и едно червено - кръв да е пило.

Всичко изпълнила Пенда с обич и вяра в сърцето. Сълзи, песни и кръв в бялата вълна попивала, нишки здрави пресуквала. Пролет пропукала, земята пробудила. Хукнала бяла Пенда при баба Марта. Грабнала старата вещица бялото и червеното кълбо и три нощи прела. Накрая изпрела две кукли. Едната бяла, другата червена. И докато прела, тихо наричала.

*Светлина и кръв преплитам в момината обич.
Таз невинност тук наричам в здраве и любовен огън.*

Излязла по изгрев баба Марта под ябълковата фиданка и плеснала с ръце. Долетял бял щъркел и до баба Марта кацнал. Вързала вещицата двете кукли за крачето на щърка, прошепнала му нещо и той излетял. Дълго летяла бялата птица, през девет земи в десета отишла. А там, в една урва, лежи Пижо тежко ранен. Кацнал щъркът до момъка и двете кукли върху му положил. Бялата на челото, червената на гърдите. Още по-червено червеното станало. Омесила се кръвта на Пижо и Пенда по куклата. А Пижо полекичка отворил очи. Сякаш отнякъде чул обична песен бяла Пенда да пее.

Минавали дните... Напъпила фиданката, аха да цъфне... Пенда все под нея спяла, а баба Марта към небето поглеждала. И една сутрин щъркът се върнал. И куклите на тревата оставил. Вещицата тихо го нахранила и отишла при Пенда.

- Ставай, моме, време е! - събудила бабата девойката. Очите на Пенда завързала и ѝ рекла.

- Сега тръгваш по поляната. Ще вървиш, дорде сетиш вятъра. Там където повея, спираш и махаш кърпата. Очи си отваряш широко и каквото видиш, туй ти е късметът!

Тръгнала Пенда боса по тревата. Сърце ѝ от гърдите ще хвъркне. Върви Пенда все по-бързо, очи ѝ не видят, душата ѝ гледа. И в тоз миг сетила вятъра. Закована останала. Кърпата смъкнала. Очи си отворила.... и Пижо видяла.

И дорде се младите нагледат, дорде си очите един на друг изпият, баба Марта към фиданката тръгнала. И на младите клонки, току между пъпките, бялата и червената кукла вързала.

- Именувам ви Пижо и Пенда. Обич и здраве да носите. Обич и здраве да пазите. В обич челяд да се роди. И в здраве да пребъде!

Тъй нарекла баба Марта. И оттогаз на земята българска Пижо и Пенда останали. На ябълка за здраве завързани. От щъркел с обич наглеждани.